

# Kodukeskkool

*Toimetajad: Julius Grüntal, Ernst Peterson,  
Gustav Puu.*

*Toimetuse liikmed: Dr. O. Bekman, R. Gutman,  
E. Kimmel, mag. phil. M. Meiusi, V. Orav, V. Peet,  
Emma Peterson, H. Pezold, P. Sepp, E. Susi,  
R. Stümper, H. Tehver, P. Viires ja A. Õunapuu.*

## I. klass

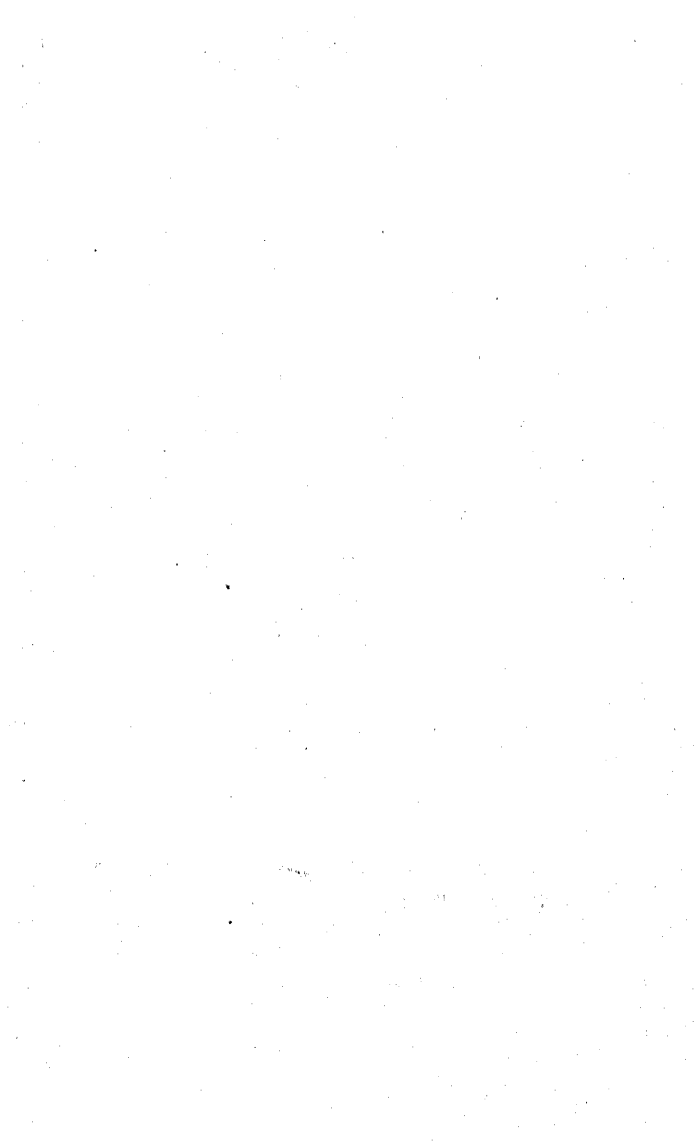
19. õppenädal

---

Eesti Hariduse Sõprade Seltsi väljaanne

Tallinnas, Kinga 8-1

1933



# 1. Emakeel.

*Keeleõpetus.* Õppige *enesekohaste* asesõnade pea ja põhikäänded (§ 111-b) ja tuletage peast ka teised vormid. — Nii ainsuses kui ka mitmuses on neil sõnadel kaks vormi, mis on oma väärtuselt võrdsed. Teil tuleks otsustada, kumba hakkate edaspidi tarvitama, et kirjutistes oleks ühtlus ja poleks läbisegi ühes reas *enese* ja teises jälle *enda*.

Kirjutage *vastastikuste* asesõnade pea- ja põhikäänete vormid tabelisse ja vaadake, millised vormid jäävad puudu. — *Üksteise* on tarvitusel siis, kui on juttu *mitmest* tegelasest: *teineteise* siis, kui kõneldakse *kahest*.

*Omastav* asesõna *oma* käändub nagu osa (mitmenda käändkonna järele?) Harilikult aga jääb lauses muutmata. Millal teda siiski käänatakse (§ 111-da)?

*Näitavat* asesõna *see* tarvitatakse lähedase asja puhul, *too* — kaugema kohta. Õppige § 111-e käänama sõna *see* ja käänake tema eeskujul ka *too*. Kuidas kirjutatakse ains. alalütlevas nende lühemat kuju, et mitte segada sõnadega *sell* (poiss) ja *toll* (mõõt)? Käänake ka teisi siiakuuluvaid sõnu: *sama*, *säärane*, *samasugune*, *seesama*. Pea ja põhivormid kirjutage välja.

*Küsi vatel ja sidu vatel* asesõnadel pidage silmas kõigepealt vorme *kel* ja *mil* (mis kääne see on?) Mida teate sõnade *kes* ja *mis* mitmusest? Õppige käänama sõna kumb (kirjutage ta pea- ja põhikäänded vihku) kõigis käändeis (*om.* kumma, *os.* kumba, *siss.* kumba e. kummasse, *mitm. om.* kumbade, *mitm. os.* kumbi.)

*Umbmäärastest* nõuavad tähelepanu *mitu* (*mitme, mitut, mitmesse, mitmete, mitmeid, mitmeisse*), *mingi* (*mingi, mingit, mingisse, mingite, mingeid, mingeisse* — -gi jääb käändelõpu ette, ainus selliselt käänatav sõna!), *igaüks* (käändub ainult *üks*: *igaühe, igaüht, igaühte*; mida teate selle sõna mitmusest?), *kõik* (*om. kõige, os. kõike, sisseüt. kõike e. kõigesse, mitm. om. kõikide e. kõigi, m. os. kõiki, i-mitm. siss. kõigisse*), *keegi* (*kellegi, kedagi, kellesegi, kelleski, kellestki, kellelegi, kellelgi jne.*), *miski, ükski, kumbki*. Nendele sõnadele -gi või -ki juurdelisamisel peab ikka silmas pidama, et see on viimane osa sõnast (*millegi, ühegi, kummagi, millelegi, ühegagi, kummakski, kummanigi jne.*) — Millal esineb -gi, millal -ki? Korrake § 9. järele. — Sõnast *mõlem* on vormid: *mõlema, mõlemat, mõlemasse, mõlemate, mõlemaid, mõlemaisse* (a-tüveline!)

Täitke harjutused nr. 39 ja 40.

Käänake kõigis käändeis sõna kumbki (-de- ja -i- mitmuses, käänete nimed kirjutage võõrkeelsed).

Võti harjutusele nr. 37. („kõige“ ülivõrdega sõnad on vahele jäetud): kasulikem, varjulisim, kahtlasim, (laim), tumedaim, märim, koledaim, ausaim, pühim, parim, vaikseim, julgem, hoolsaim, truim, rängim, õhim, heledaim, ahneim, hallem, pehmeim, tarvilikem, raskeim, elulisim, naiivseim (= lihtsameelseim), tõmbem, vanim, enim (rohkeim), rikkaim, kalleim, rõõmsaim, tühim, mõistlikem, õudseim, armetuim, tasim, valim, viletsaim, kergeim, harilikem, lõdvim, ihneim, kuulsaim, soim, võimsaim, pikim, suurepäraseim, albem, soodsaim, aplaim, tuhmem, pahim, hapraim, nobedaim, virgim, kartlikem, üldisim, karmem, jõudsaim, julmim, tuliseim, napem, lähim, vagusaim, vägevaim, väikseim, tormiseim, pisim, tõntsem, vapraim, sagedaim, vihaseim, külmim, põletavaim, ülalaim, tugevaim, hullim, varim, koerim, ilusaim, ülevaim, uhkeim, vaevalisim, kurvim, lahkeim, õhim, nägusaim, peenim, jõhkraim, väledaim, võluvaim, kalgem, sõbralikem, vaeseim, võltsem, kaastundlikem, umbseim, targeim, tulusaim, hellim, päikesepaistelisim, laisim, veetlevaim, õrnim, viisakaim, paksim, lahim, säravaim, kelmem, jõukaim, arim, töökaim, kõhnim, haledaim, kõrgem (II välde), väsinuim,

nõrgim, teraseim, suurim, vilkaim, sügavaim, kärmeim, tuimim, tooreim, tõlbem, värскеim, kuumim, sügavaim, kohaseim, harvim, hubaseim, ergim, koduseim, kibedaim, heledaim, õelaim.

*Kirjandus.* Sel korral võtame lugemisele F. Tuglase „Toome helbed.“ Seda jutukest tuleb natuke teisiti lugeda. Seda peab tegema eriti pikka ja osade kaupa, tuleb iga lause juures peatuda ja süveneda pakutavaisse piltidesse. Peale selle Te võiksite märgata, eriti jutu alguses, kuidas iga nähtus seisab eraldi, oma ette, mitte seoses eelmisega. Mis kirjanikul kõigepealt töötab, see on nägemismeel. Katsuge märkida ka erinevusi sõnade valikus. — Pange tähele, kuidas kirjanik algab teost: rabab kohe alguses kinni nähtusest ja paneb meid keset tegevustikku; nüüd kirjeldab ta Leenit oma nukkude ema osas ja kuidas siis see ema hakkab äkki tundma, et tema lapsed on „nii tuimad, nii elutud“ viimasel ajal, ja ta suunab oma vaate ümbrusse. Pilutatud silmil näeb ta elu omamoodi, näeb paljusid esemeid, kuuleb häälīgi, „aga muidu ei oleks nagu kogu taeva all elamist olnud.“

Uue suuna saavad ta mõtted õe Marie ilmudes kaaslasega. Leeni tunded on haavunud, kuid ergutatud. Nukud unuvad. — Suurte

inimeste käitumine võib vahel valusasti haavata last, eriti kus pilgatakse jõhkrate sõnadega õrnu tundeid, isegi selle meeletuletus teeb hingelist valu, paneb nutma. Kui on süda vabaks nutetud, ilmuvad uued tunded. Hingesse asub rõõm olemisest, kõigest elust, ümb-rusest. Tahaks ainult hõisata, joosta sihita, süda pakil elutundest.

Nii kohtab ta Vidrikut.

Siit peale märkate muudatust jutustuse viisis. Vidriku iseloomustus on tugevasti välja arendatud. (Jälgige poisi välimust, kõnesid ja tegusid ning iseloomustage teda ja ta koera oma vihus.

Leenil on kahju Vidrikust, tahab talle olla hea (kust tuleb ta mõttele tuua võileiba?). Jälgige Leenit võileiva toomisel, kuidas toimetab ta aidas, kuidas hiilib tagasi, möödub nukku-dest jne. Millest haavub Leeni? Millise ko-haga on kirjanik selle momendi eriti esile tõst-nud? Kirjeldage nukkude und ja Leenit jutu lõpul. Millises vahekorras on Leeni tunded ja toome helbed?

F. Tuglas on sündinud Võnnu kihelkon-nas Ahja mõisas 2. märtsil 1886. a. Selle jutukese on ta kirjutanud 1907. a. (kui vana oli siis kirjanik?) Mida olete veel lugenud F. Tuglase teostest ja mis Teile seal on meel-dinud? Lehitsege neid uuesti ja lugege kohati.

## 2. Matemaatika.

Eelseisval nädalal jätkame harjutamist diagrammide joonestamises ja tutvume paralleelsirgeid iseloomustavate nurkadega. Läbi töötada tuleb RI lk. 86—90 ja NI § 43 ja 44.

NI § 43. Nurki, mis asetsevad nagu  $\beta$  ja  $\gamma$  38. joonisel, nimetatakse tavaliselt vastavateks nurkadeks; nurki, nagu  $\beta$  ja  $\delta$  samal joonisel nimetatakse sagedasti rindnurkadeks.

RI ül. 1. Täring on „vürfel“.

Ül. 2. Diagonaaliks nimetatakse hulknurgas lõiku, mis ühendab kaht mitte ühel küljel asuvat tippu. Olgu meil käsil 8-nurk. Ühest tipust saab tõmmata 5 diagonaali, kõigist tippudest kokku 40; kuid nüüd on iga diagonaal tõmmatud 2 korda, tähendab üldse diagonaale on 8-nurgas 20. Kui hulknurga tippude arv on  $n$ , siis ühest tipust saab joonestada  $n-3$  diagonaali;  $n$  tipust  $n(n-3)$ ; kuid tegelikult diagonaalide arv  $d$  on  $\frac{1}{2}n(n-3)$ .

Ül. 1—10 lahendamisel on kohane joonestada tulpdiagramme ja nihutada tulbad kokku nõnda, et vaba ruumi kahe tulba vahel polekski (v. 21. joonis lk. 85). Tulpade ülemised küljed moodustavad murtud joone ja kujutavadki ühe või teise suuruse „muutumise käigu“.



Kõik need ülesanded puudutavad suurusi, mis muutuvad hüpetega.

Ülesanne 11 seevastu pakub näidet suurustest, mis muutuvad pidevalt: lapse kaal näiteks ei saa järsku, hüppega, muutuda 3,8 kg-st 3,4 kg-iks. Pidevalt muutuva suuruse käigu graafilisel kujutamisel on kasulik talitada nõnda: joonestada täisnurk küllalt pikakade haaradega; alates nurga tipust märkida ühele haarale võrdsete vahemikkudega ühe muutuva suuruse järjestikused väärtused (näiteks lapse vanadus nädalates) ja teisele haarale samuti võrdsete vahemikkudega — teise muutuva suuruse järjestikused väärtused (näiteks lapse kaal kg-des). Nurga haarasid nimetame siis telgedeks (meie näites, s. o. ül. 11 üks haar on vanaduse teljeks, teine haar — kaalude teljeks). Tabelis antud iga üksiku väärtuse märgime siis joonisel ühe täpiga; kõik täpid ühendame vabal käel joonega, s. o. tõmbame ladusa joone, mis läbib kõik märgitud täpid. See joon kujutab siis ühe suuruse muutumise käiku teise suuruse muutudes. Diagrammi joonestamisel peab ikka vaatama, kas kujutatav suurus muutub hüpetega või pidevalt, esimesel juhul peab kasutama tulpdiagrammi, teisel võib kasutada kirjeldatud kõvera joonestamist.

Eelmisel nädalal jätsin Teile endale valida lahendamiseks ülesandeid; seekordsest materjalist soovitaksin lahendada kõik ülesanded.

### 3. Loodusteadus.

#### Seened — *Fungi*.

Asume neljanda seente rühma juurde. Neid nimetatakse jalgeoselisteks seenteks.

#### Põldsampinjon — joo. 27.

1. Kasvukoht. Aasadel, põlluäärtel, metsamurudel. 2. Väliselt. Tal on maalune ja maapealne osa: Esimene koosneb paljudest lahuskasvavatest seenniitidest; teine mida nimetatakse harilikult seeneks, ja mis kasvab suve teisel poolel, koosneb kahest osast: ülemisest laiemast kübarast ja alumisest varrest. Kübara all on palju kiireliselt asetatud roosakaid lehti; nende küljes eosed; valminud eosed on mustad.

3. Sisemiselt. Seenniidid koosnevad paljudest rakkudest. Neis puudub klorofüll. Toitu võtavad mullas kõdunevatest taime- ja loomajäänustest. Kuulub roisklaste hulka. Seene kübar ja vars on tihe seenniidipõimik.

4. Sigimine suguta, eoste abil. Need arenevad lehtede küljes jalakeste otsas — jalgeosed, sellest seenterühma nimi — joon. 28.

5. **Elukäik.** Eosed langevad maha, neist areneb seenniit. Suve teisel poolel tekib niidistikule pungakesi, neist kasvavad seened. Alguses on seen kaetud valge kattega; see rebeneb seene kasvamisel kübara servadel; varre külge jäävad tükid rippuma. Kui pinnas ühesuguselt toidurikas, siis areneb seenniit igas suunas võrdselt, arvates eosest, ja seened tekivad ringis — nõiaring.

6. **Tarvitamine.** Põldsampinjon on maitsev seen. Teda kasvatatakse kultuurtaimena.

### **Pääkseen ehk puravik — joon. 29.**

1. **Kasvukoht.** Madalavõitu metsades.

2. **Väliselt.** Maaalune — eraldi niidid; maapealne — kasvab suve teisel poolel — omab noorelt ümmarja, pärast silindrilise varre ja kübara, mis pealt pruun; kübara all palju torukesi, neis arenevad eosed.

3. **Sisemiselt.** Seenniidid paljuraksed; neis puudub klorofüll, toitub mädanevatest ainetest — roisklane; maapealne seen — seenniitide põimik.

4. **Sigimine eoste abil.** Need arenevad jalakeste otsas torukeste sees.

5. **Tarvitatakse toiduks; maitsev seen.**

### **Murumuna — joon. 30.**

1. Kasvukoht. Igasugusel pinnasel, kus leiab toitu ja niiskust.

2. Väliselt. Maa sees lahus seenniidid; maa peal kerajas seen.

3. Sisemiselt. Niidid paljurakulised, kera seenniitide põimik; puudub klorofüll. Toitub pinnases leiduvatest kõdunenud ainetest. Roisklane.

4. Sigimine toimub jalgeoste abil; need arenevad murumuna õones. Kui eosed valmis, rebeneb väliskate ja tuul kannab eosed laiali.

### Kõrrerooste.

1. Kasvukoht. Rukki kõrtel ja lehtedel. 2. Väliselt. Seenniidid rukki kõrre ja lehtede sees; tekitavad pruunid plekid.

3. Sisemiselt. Seenniidid mitmerakulised. Puudub klorofüll; toitub rukki kudedest. Nugiline.

4. Sigimine suguta, eoste abil; neid tekib järjekorras nelja seltsi — joon. 31. 1. selts eoseid tekib rukki kasvamise ajal seenniitide otsas, nad on üherakulised, nim. suvieosteks. Neid kannab laiali tuul ja olles sattunud rukkile, areneb neist uus kõrrerooste. 2. selts eoseid tekib rukki valmimisel, need on kaherakulised; nad pudenevad maha ja elavad talve üle, neid nim. talieosteks. Kevadel

kasvab eosest välja lühike seenniit ja selle külge tekib kolmas selts eoseid — jalgeosed. Neid kannab laiali tuul. Arenema hakkavad jalgeosed kukerpuu lehtedel. Lehe sees areneb niidistik, lehe alumisele küljele tekivad kollakaspruunid täpped; suurendusabinõudega võib näha, et täppekesed on kausikujulised; neis areneb neljas selts eoseid — lülieosed. Neid kannab laiali tuul ja neist areneb rukkil viljarooste.

5. Elukäigust on näha, et kõrrerooste tarvitab arenemiseks kaht peremeest: rukist ja kukerpuud. Mõlematele on ta kahjulik nugiline.

Üldiselt. Sellega lõpetame üksikesindajate vaatluse seente hulgast. Üldtunnuseks kõikide juures oli, et neil puudub klorofüll, ja selletõttu pole nad võimelised endale valmistama toitu.

Paljuid seeni tarvitab inimene toiduks, väga palju on aga toiduks kõlbmata, sest sisaldavad mürki. Mõnedel mürgilistel imbub mürk keetmisel keeduveette, ja neid võib süüa.

Seente toiteväärtus pole suur.

#### 4. Ajalugu.

Ühel ajal võitlusega sisefrondil (seisuste vahel) oli käimas roomlastel visa võitlus

naabritega maade vallutamiseks ja Rooma impeeriumi (=võimu) levitamiseks.

Sõdadest Itaalias ja Rooma sõjaväe korraldusest — vaata J. A. lk. 129—132.

## 5. Saksa keel.

Lb. Nr. 75. Unvorsichtigkeit im Reden.

I. W. es gibt — on olemas; ein Schein von 200 Dukaten — paberiraha 200 dukati väärtuses; darin—in den Geldbeuteln; der Anführer — juht; streng — valjult; wegnehmen — ära võtma; gleich — kohe.

II Asp. Vermögen [fer'mø:gen], Dukaten [du:'ka:tən].

III Üb. 2. Sch.: Ich befinde mich, ich befand mich, ich habe mich auf dem Wege nach einer großen Stadt befunden, du befindest dich, du befandst dich, du hast dich auf dem Wege . . . befunden, er befindet sich, er befand sich u. s. w. ich verstecke, versteckte, habe mein Geld . . . versteckt u. s. w. ich bin, ich war, ich bin mit der kleinen Summe nicht zufrieden gewesen u. s. w.

Üb. 3. Sch.: . . . als es noch keine E. gab . . ., welche die ganze Gegend unsicher machten . . ., daß er sein Geld gut versteckt hatte . . ., Wie und wo er es versteckt habe . . ., wo ihn gewiß kein

Räuber suchen wird . . . , daß sie mit der Summe nicht zufrieden waren, und der Anführer sagte . . . , was wir finden, wenn wir nicht gleich 100 Dukaten bekommen . . . , als Sie fordern . . . , der hinten im Wagen saß und auf dem ganzen W. nicht gesprochen hatte.

Lb. Nr. 76 Schluß.

I. W. raten, riet, geraten — nõu andma; verlieren, verlor, verloren; schelten, schalt, gescholten; hinauswerfen, warf hinaus, hinausgeworfen — vâlja viskama; bleiben, blieb, geblieben; ankommen, kam an, angekommen; können, konnte, gekonnt; folgend — järgmine; bekommen — saama; gleich — ühesuurune; die Nadel — nõel, rinnasõlg.

II Asp. entfernen [ənt'fərnən], entschuldigen [ənt'fuldigən], benutzen [bə'nutsən].

III Üb. 2. Sch.: Ich entferne mich unbemerkt u. s. w. Ich habe mich unbemerkt entfernt u. s. w. Ich entschuldige mich beim Lehrer, u. s. w. Ich habe mich beim L. entschuldigt, u. s. w. Ich befinde mich auf der Reise, u. s. w. Ich habe mich auf der Reise befunden, u. s. w.

Üb. 3-: Ein junges Mädchen, das (welches) unvorsichtig war, sagte: Ich habe einen Schein von 200 Dukaten, den (welchen) ich in mei-

nen rechter Schuh versteckt habe, bei mir. Bald kamen wirklich Räuber, die (welche) von den Reisenden die Geldbeutel forderten. Ein alter Herr, der (welcher) auf dem ganzen Wege nichts gesprochen hatte, saß hinten im Wagen. Der alte Mann, der (welcher) hinten im Wagen saß, sagte „Suchen u. s. w.“ Das junge Mädchen, das (welches) sein Vermögen verloren hatte, konnte die ganze Nacht nicht schlafen. Der alte Herr, der (welcher) zehn Jahre in Indien gelebt hatte, war in seine Heimat zurückgekehrt.

Lb. Nr. 77 Wanderlied.

I W. der halt' nicht still — see ärgu seisku paigal; greifen nach — haarama, vōtma; er greif' — ta vōtku; er fange an — ta hakaku; husch! — hūüdsōna, mis näitab kiiret liikumist; heiter = lustig.

II. Asp. Natur [na:'tu:r]; Quell [kvɛl], flink [fliŋk].

III Üb. 2 Sch.: Ich fragte einen kleinen Knaben der (welcher) Zeitungen verkaufte: „Wieviel verdienst du?“ Die Mutter, die (welche) vom Morgen bis zum Abend arbeitet, bekommt kein Geld. Der alte Großvater, der, (welcher) die Suppe auf das Tischtuch geschüttet hatte, mußte sich in die Ecke setzen. Die Wäsche, die (welche) im Garten



ausgehängt worden war, wollte gar nicht schnell trocknen. Der Sonnenschirm, der (welcher) mit seinem Leben unzufrieden war, wollte auch Regenschirm sein. Ein Arbeiter schenkte dem Schloszherrn eine große Rübe, die (welche) er in seinem Garten gezogen hatte.

Lb. Nr. 78. Am ersten Abend.

I. W. gegenüber — vastu, eessõna, nõuab daativi käänet, seisab harilikult nimisõna taga. (Gr. § 117); leuchten — valgustama; heranrollen = heraufahren; aussteigen, stieg aus, ausgestiegen = herauskommen; das Lachen — naer; geschehen, geschah, geschehen; denn — sest; zu (omadussõna ees) — liiga; deutlicher — selgemini; abspringen, sprang ab, abgesprungen; erkennen, erkannte, erkannt; davon = fort; denken, dachte, gedacht.

II Asp. nähern [nɛ:ørn]. Telegram [te:le:'gram].

III Üb. 2. Sch.: Ich steige v. R., ich stieg v. R., ich bin vom R. gestiegen u. s. w. Ich trete ein, ich trat ein, ich bin eingetreten u. s. w. Ich fahre davon, ich fuhr davon, ich bin davon-gefahren.

3. Sch. Von welchen Autos sprichst du? Ich spreche von den Autos, aus denen (welchen) viele Damen u. Herren stiegen. Von welchem Gold u. welchen Edelsteinen sp. du?

Ich sp. von dem Gold u. den Edelsteinen, die (welche) ich dort gesehen habe. Von welchen Gaste sp. du? Ich sp. von dem Gaste, der (welcher) in der Nacht kam. Von welchem Rade sp. du? Ich sp. von dem Rade, auf dem (welchem) er fuhr? Ich sp. vom Rade von dem (welchem) er sprang. Von welcher Haustür sp. du? Ich sp. von der Haustür, an die (welche) er sein Rad stelle. Von welcher Tür sp. du? Ich sp. von der Tür, in die (welche) ertrat. Von welchen Gästen sp. du? Ich sp. von den Gästen, die (welche) bald herauskamen. Von welcher Mutter u. vor welcher schönen Tochter sp. du? Ich sp. von der Mutter u. ihrer schönen Tochter, die (welche) zu einem Auto geführt wurden. Von welchem Taschentuch sp. du? Ich sp. vom Taschentuch, das (welches) die Mutter vor die Augen hielt. Von welchen Damen u. Herren sp. du? Ich sp. von den Damen u. Herren, denen (welchen) die Tochter die Hand reichte. Von welchem Auto sp. du? Ich sp. vom Auto, in das (welches) beide stiegen. Von welchem Auto sp. du? Ich sp. vom Auto, das (welches) fortfuhr. Von welchem Reichtum u. welchen Tränen sp. du? Ich sp. von dem Reichtum u. den Tränen, an die (welche) ich noch lange dachte.

Lb. Nr. 79. Am zweiten Abend.

I W. Zerreißen, zerriß, zerrissen; die Stiefelschnur — saapapael; der Lichtkreis — valgusering; gib mir's wieder = gib es mir wieder (es = das Geld); unter Tränen — pisaratega; rufen, rief, gerufen.

II Asp. Groschen [grofʌn], Betrunkene [bø'truŋkøne].

III. Üb. 2. Sch. Ich zerreiße, zerriß, habe die Schnur zerrissen u.s.w. Ich zerbreche, zerbrach, habe die Schüssel zerbrochen u.s.w. Ich zerschneide, zerschnitt, habe das Holz zerschnitten u.s.w. Ich zersäge, zersägte, habe das Brett zersägt u.s.w. Ich zerschlage, zerschlug, habe das Glas zerschlagen u.s.w. Ich entschuldige mich, entschuldigte mich, ich habe mich beim Freunde entschuldigt u.s.w.

3. Sch. laden, du lädst, du ludst, du hast geladen; blasen, du bläst, du bliest, du hast geblasen; gefallen, du gefällst, du gefielst, du hast gefallen; stoßen, du stößt, du stießt, du hast gestoßen; schelten, du schiltst, du schaltst, du hast gescholten; stehlen, du stiehst, du stahlst, du hast gestohlen; treffen, du triffst, du trafst, du hast getroffen; binden, du bindest, du bandst, du hast gebunden, reißen, du reißt, du rißt, du hast gerissen; schneiden, du schneidest, du schnittst, du hast geschnitten; scheinen, du scheinst, du schienst, du hast geschienen; steigen, du steigst, du stiegst, du bist

gestiegen; gießen, du gießt, du goßt, du hast gegossen; brennen, du brennst, du branntest, du hast gebrannt; rennen, du rennst, du ranntest, du bist gerannt; nennen, du nennst, du nanntest, du hast genannt; kennen, du kennst, du kanntest, du hast gekannt; bringen, du bringst, du brachtest, du hast gebracht; denken, du denkst, du dachtest, du hast gedacht; wissen, du weißt, du wußtest, du hast gewußt.

4. Sch.: heim = nach Hause, Junge = Knabe, blies = wehte, geschwind = schnell; geht ab = fährt ab; ein bißchen = ein wenig = etwas; gemacht = getan; bevor du weggehst = ehe du fortgehst; hast du Angst = fürchtest du dich; zogen lustig singend = gingen fröhlich singend.

## 6. Maateadus.

Teha kokkuvõte Aasiast ja tutvuneda Põhja-Ameerika üldülevaatega (õpper. lk. 128 — 134).

Aasia kokkuvõte. Tuletage meelde Aasia pinnaehitus ja seletage kuidas mõjutab see kliimat. Selgitage Aasia sademete ja taimkatte kaartide järgi taim- ja loomakatte sõltuvus kliimast. Võrreldes Ida-Aasiat Lääne-Aasiaga leiame seal suured lahkuminekulooduslikkudes oludes (missugused?), kuid ka rahvastikus ja kultuuris. Selgitage, kas

on selles süüdi geograafilised või ajaloolised põhjused. Jälgige Aasia rahvastiku tiheduse kaarti ja selgitage rahvastiku mitmesuguse tiheduse põhjusi! Missugust poliitilist, majanduslist ja kultuurilist tähtsust omab Aasia Euroopa ja Ameerika kõrval?

Ameerika, mida ka „Uueks ilmaks“ nimetatakse, on Euroopa kultuur-rahvastele vaevalt 4½ aastasada tuntud. (Tuletage meelde Ameerika avastuslugu!) Meridiaani sihis omab Ameerika määratu pikkuse, ulatudes põhja polaarvöötme peal lõuna polaaralani (mandri pikkus ligi 1600 km). Looduslistest oludest tingituna vaadeldakse Ameerikat kui kahte iseseisvat mandrit: Põhja- ja Lõuna-Ameerika. Mõlema mandri vaheks loetakse Panama kitsust, kust kanal läbi kaevatud, mis laevade liiklemiseks 1914 a. avati. Põhja-Ameerika on Euroopast ligi 2½ korda suurem (P.-Ameerika 24,5 milj. km<sup>2</sup>, Euroopa 10 milj. km<sup>2</sup>) ning asub peamiselt (oma suuremas osas) põhjapoolse parasvöötme kliima alal. Mandri põhjaosa ja Arktika saarestik asuvad aga juba polaarvöötmes, kuna lõunapoolne mandri osa ja Lääne-India saared polaarkliima alasse ulatuvad. Oppige tundma Põhja-Ameerika piirid ja liigestus (mered, lahed, saared ja poolsaared)! Pinnaehituslikult jaguneb Põh-

ja-Ameerika kolme ossa: läänepoolseks mägi-  
seks Kordiljeeride alaks, suureks  
keskseks madalmikuks ja idapool-  
seks mägiseks alaks Appalachia'ks. Vör-  
relge Põhja-Ameerika sademete ja taimkatte  
kaarti (õpper. 80 ja 81 joonis) ja tehke siit  
vastavad järeldused.

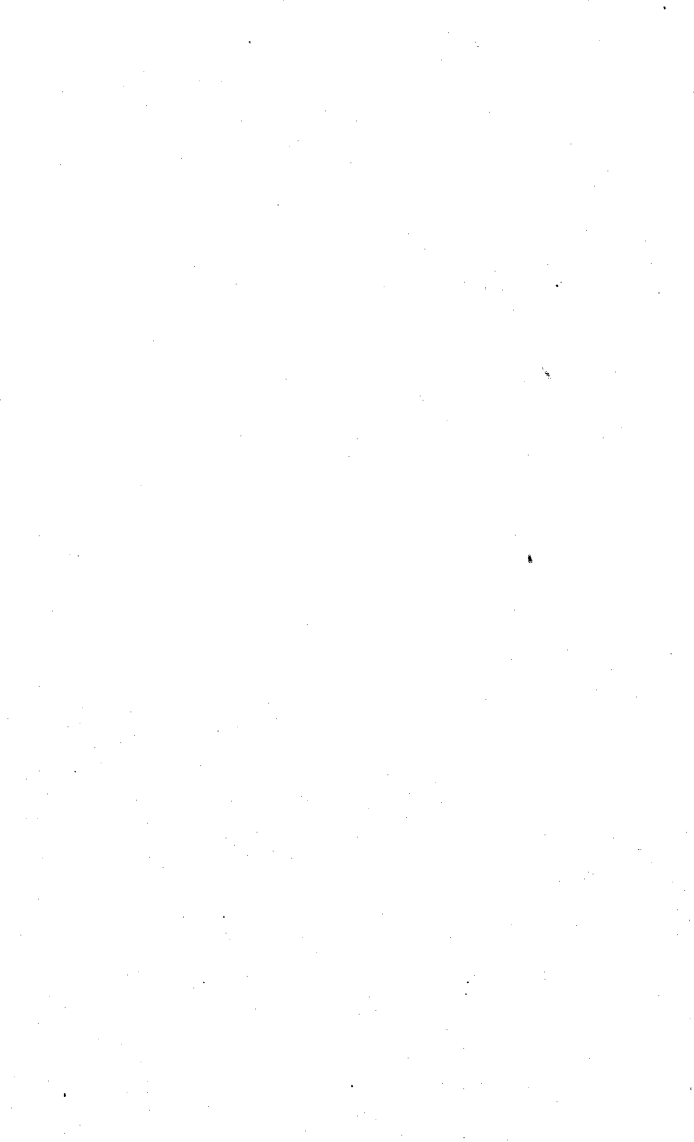
Looduslikkude olude põhjal jaotatakse P.-  
Ameerika viide suurde ossa: Arktika saa-  
restik, Kanada, Põhja-Ameerika  
Ühendriigid, Mehhiko ja Kesk-  
Ameerika.

---

Vastutav toimetaja: K. A. Herman.

Väljaandja: Eesti Hariduse Sõprade Selts

Firma J. Ratassepp'a trükk, Tallinnas.



EESTI  
RAHVUSRAAMATUKOGU  
AR